

Előfizetési árak:

Helyben

Félévre 6 ft.

Három hónapra 5 ..

Postán küldve:

Félévre 7 ft.

3 hónapra 5 .. 50 kr.

Egyes szám

10 kr.

DEBRECZEN.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI HIRLAP.

Megjelen hetenkint ötször, hétfőn, kedden, szerdán, csütörtökön, szombaton.

Előfizetési pénz s minden közlemény Főplacc Vecsegház földszint a szerkesztőséghez bérmentve küldendők.

Hirdetési díj:

Öt hasábos petit sorért 5 kr.

Nyitáskor megjelenő közlemény 3 hasábos 15 kr. Hirdetményeket és előfizetéseket lapunk számára elfogad: Pest-Budán: Neumann hirdetési irodája, Bécsben: Oppelik A. és Haasenstein et Vogler, Brauner I. G., Berlinben: Goldberger, Párisban: Havas ügynöksége.

Helyegdíj:

minden beljuttatást külön 30 kr.

Előfizethetni helyben: **Telegyi K. Lajos** és **Csáthy Károly** könyvkereskedésében s a szerkesztőségnél. — Egyébütt a postahivatalok után.

Az idő jelei.

C) A jelen országgyűlési idény alatt folyvást észleljük, hogy a kormánypárt nincs oly jól fegyelmezve, mint azeiótt volt.

A legközelebbi viták alatt nem egyszer megessett, hogy jobboldali nemcsak ellene beszélt a kormánnyal, hanem ellene is szavazott.

Oly eset sem egy adta elő magát, hogy a jobboldal előkelőbb tagjai is öntudatosan tartózkodtak vissza a szavazástól, nehogy pártjuk ellen kelljen szavazatok súlyát mérlegbe vetni.

Magáról Deák Ferenczről is tudjuk, hogy — míg pártja bent az országházban küzdött a kétségbeeséssel, melyet a baloldal általi leszavaztatásának félelme keltett benne, a folyosón sétált kényelmesen; úgy, hogy a jobboldalból kikerült elnök azon módszerhez volt kénytelen nyulni, hogy a szavazás előtt az ülést néhány percze felfüggesztesse, mialatt össze kellett gyűjteni a hiveket, kik szavazataikkal a hazát megmentsék.

Igy jött egy ízben aztán létre azon tizenöt szavazattöbbség, amivel a jobboldal nagynehezen győzelemre vergődött.

Továbbá, igen gyakran látjuk, hogy kormánypárti lapok, mint a Pesther Lloyd, s kivált a Századunk több kérdésben, kivált pedig a pénzügyministeri zárszámadás körül, erősen megrónak egyes hibákat, tévedéseket; sőt van eset, hogy a Századunk némely kérdésnél oly erős hangot használ a kormány ellen, mikép a balpárti lapokat is telyümulja.

Legközelebb meg a bankkérdés tárgyában kifejtett vitáknál azt észleltük, hogy részint kormánypártiak az ellenzék véleményén voltak, részint az ellenzék a kormányi előterjesztés elfogadására szavazott.

E jelenségek az embert gondolkodóba ejtik. Találgatjuk okát.

És, ha még azt is hozzátudjuk, hogy a ministerek sem ragaszkodnak most oly erősen törvényjavaslataikhoz, mint előbb; nem szavaztatják úgy agyon az ellenzéki módosítványokat, sőt, bár kellett is, némely javításokat, az ellenzék részéről, keresztülmenni engednek, — aminek az ország érdekében csak örvendhetünk: —

Ilyenforma gondolatok támadnak agyunkban. Valami felozlási anyagnak kell lenni abban a Deák-pártban, mely oly keményen tartotta ez előtt magát.

Valami vész közeleg a jobboldali pártra néve, mely ily engedékenységet tanusít.

Vajon nem az a tizenöt szótöbbség csekély-sége vonja-e vissza a kormányt az ellenzékkel amugy könnyedén elbánástól?

Vajon nem kezdődött-e meg belül a szakadás a párt kebelében, mely csak alkalomra vár, hogy ketté vágja háta mögött az utat, mely a Deák-párhoz, vagy inkább a kormánypárthoz visszavezet? —

Vajon nem e kellemetlen helyzet tudata tartóztatja-e a kormányt, hogy kihívó magaviseletével felhagyjon.

Vajon a hevesi ügyben kapott leczkék, és a pénzügyministeri zárszámadás egy tekintetre látható gyarlósága nem fokoztak-e még magasabbra, nemhivatalos részében a pártnak, a nemzeti érzelmeiket, az elszakadási vágyat? —

Vajon nem ügyes kiméleti módszer-e, nem

előre kigondolt hadi terv-e a kormány részéről az, hogy az ellenzék módosításainak helyt enged olykor, — hogy az ellenzékét erejében gyengítse, erősebb támadásaitól visszatartsa?

Hogy aztán a kényesebb kérdéseken szépen keresztülmenvén, majd ismét felvegye kihívó hangját és magaviseletét?

Ezen gondolatok mellett még annak híre is fölmerül előttünk, hogy a pénzügyi bizottmány a pénzügyministeri zárszámadásról azt fogná nyilatkoztatni, hogy az nincs úgy felszerelve, hogy megvizsgálható legyen; mely vélemény, ha csakugyan világot látand, erősen megreszketteti a bársonyszékeket.

Vagy, ha azon 85 millió fit államkövetelésről bebizonyul, mikép az a rosz követelések közé tartozik, mit a pénzügyminister a jók közé sorozott, hogy aztán jövedelmet és többletet mutathasson ki; és az talán kiszólni, hogy a pénzügyminister még azon társulatoknál, sőt egyes jó gazdáknál szokásos számadási szabályt sem követte, hogy a rosz követelések levonattván, vagyonnak ne mutatassanak ki;

Ha aztán ki fogna tűnni, hogy nemcsak többlet, meggazdálkodás nincs, sőt épen deficit mutatkozik:

Oh ekkor aztán kész a ministeri krízis, mely korántsem fog megállhatni csakis a pénzügyváltozásánál; az ily pénzügyi bukás az egész kormánnyra nagyszerű befolyást fogna gyakorolni.

A külső eseményekben létrejehető nagyobb-szerű változásokat most kihagyjuk a játékból, — pedig tudjuk, mikép azok rohammal jönnek, mely döntő csapást szokott gyakorolni az elibe álló gátnak.

Csak ama belügyi helyzetet színező állapotok is elegendők arra, hogy a kormányt kihívó modorra visszatérni ne engedjék; mert az idő jelei az alkotmányos élet egén nagyon is balul jelentkeznek a kormány ellenében.

És az idő jeleire minden jó gazdának ügyelni kell.

Aki a természet törvényeit tekintetbe nem veszi, darab ideig daczolhat, de végre is bukni kell, és bukni is fog.

No, azt lássa meg a baloldal! —

Ujdonságok.

— **Most vesszük a leverő hírt**, hogy Huber Ida a Nagy Istvánné ma reggel csakugyan meghalt. Színházunk e kedvencz énekesnöje, a jó kitéző házi asszony, s mivel hölgy emlékezete sokáig élni fog közöttünk.

A boldogult két netes kisdede is közel áll a halálhoz. E kettős csapás fájdalma súlyosan nehezül a szerető és szeretett férj és apa keblére. Enyhítse keservét az őszinte részvét, melylyel sorsa iránt mindnyájan viseltetünk. — A temetés — holnap pénteken délután 3 órakor a Dragota háznál lesz, gyászoló pályatársai és karének kísérete mellett.

— **Névtelen levelek**, panaszok, naponként érkeznek hozzánk, leginkább az utcai rendőrség ellen, s az utak javítása iránti óhajításokkal, olykor a városi ügyek kezelését tárgyzó csipős észrevételekkel. Az érdekeltég lapunk iránt jól esik ugyan, de kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy megrovásukat, mikről magunknak tudomásunk nincs, csak úgy közölhetünk, ha a neheztelők neve a szerkesztőség előtt tudva van; névtelen bejelentésekben foglalt panaszokat, ha azok valóságáról magunk meg nem győződhetünk, a papírkosárba dobunk. Ennyit szükségesnek látunk már köztudomásra hozni.

Nyilatkozat. E lapok jelen számával alul-írott, ki négy és fél hónapon keresztül valék szerencsés mint egyik szerény munkás e lap szerkesztése körül működni, búcsút veszek a tisztelt olvasóközönségtől, miután körülményeim lakásomnak a fővárosba áttételét tevők elmaradhatlanul szükségessé. A mai nappal megszűnöm e lap belmunkatársa lenni, azonban a fővárosból is folytonosan összeköttetésben állandok városunk e derék közönségével, s annak hasábjain a t. olvasóközönséggel továbbra is leend szerencsém találokni. E városból távoztom alkalmával nem mulasztathom el mindazoknak, kik szives barátságukra és jóindulatukra méltattak, őszinte hálás köszönetemet nyilatkoztatni, s azon kérelemmel zárom be soraimat, hogy e nagybecsült barátságban és jóindulatban engem, ki e városnak nem szűnöm meg a távolban sem hű fia lenni, — távoztom után is megtartani kegyeskedjenek.

Debreczen, nov. 11-én 1869.

SZABÓ ANTAL,

miut e lapok volt főmunkatársa.

— **A gázszerveződés** alig javított ki a hatóság által közmegelegedésre, s még tán alá sem iratott, már is hibát találunk a felügyeletben. A mily későn gyújtattak meg a lámpák tegnap este, épen oly későn oltattak el ma reggel. Csapó utcán reggeli 1/4 hétkor még 8 lámpa égett, mire semmi szükség sem volt. Így vesztegetni haszontalanul a gázt és pénzt a régi szerveződés szerint sem volt szabad. Felszólítjuk a kapitányi hivatalt, hogy tartson vizsgálatot és alkalmazzza a büntetéseket. A tanácsot pedig felkérjük, hogy az ellenőrzési hivatal felállítása iránt, az új szerveződés aláírása után azonnal, vagy még előbb is, sürgősen terjeszse be jelentését a közgyűléshez; mert a felügyelő — s ellenőrző hivatal be nem töltése miatt naponként sok kár háramlik a közönségre!

— **A ref. főiskola építése** Gál József építésznek és Szombati István ácsmesternek adatott át a kihirdetett pályázat után 159.000 forintért, ugy azonban, hogy a köfaragó munkák ára, ha a költségszámításban foglalt áraknál olcsóbban készíthetnek el, ezek árai a vállalati összegből levonathatnak a főiskolai építész bizottság által, mi iránt 2 hó alatt kell nyilatkozni. A nagyszerű építés jövő tavasszal kezdtik meg, az ócska épületek lerombolása azonban még az őszön munkába vétetik. Az építész bizottság részéről a folytonos ellenőrzést Gelenczey Pál tanár vállalta magára, még pedig díjkikötés nélkül. Jobb kezeke alig lehetet volna bizni.

— **Tegnapelőtt éjjel** a Geiger-féle kávéház előtt Csapó utcán egy juhász összeszólkozott egy hazafelé menő csizmadia mesterrel, s azt veszélyesen megütötte botjával, s a tetlegeskedés még tovább is ment volna, ha az őrzőját a zajra meg nem jelenvén, a verekedő juhászt be nem kiséri.

— **Földy János**, királyi tanácsos és tanfelügyelő, vizsgálati körútját tevén, tegnap megérkezett városunkba, s az iskolákat megfogja látogatni. Ma a mint halljuk nt. Révész Bálint ur kíséretében több leány iskolát szemlélt meg.

— **A Születés és vagyon** című, a „Tárczában” közlött Mülbach Luisa-féle beszély legközelebb több oldalról kívánatra ifj. Csáthy Károly tevékeny könyvárusunknál külön álló füzetben megfog jelenni.

— **A honvéd yalag zászlóalj**, mely itt fog állomásozni, kiket eredetileg e-ak holnapra vártunk, ma megérkezett a déli vonattal.

— **Városunkban** e folyó évben a kincstár részére engedély mellett termelt dohány beváltása decz. 1-től a jövő évi február 16-áig tart.

Színházi szemle.

— Szerdán november 10-én adatott: **A Portici** néma ismeretes nagy dalmű, mely alkalommal Szomolnoki Erzi (a portici néma) megagadó plasztikájában

gyönyörködött a középszámu közönség. Fektér szépen énekelt; a karok, kivált a férfi kar működése bosszantó hibás volt.

Fővárosi értesítő.

** Említettük, hogy a Sz-k. azon hirt hozzá, mintha Bulyovszkint a nemzeti színházhoz jövő év május havától kezdve szerződötték volna; a „Szab. Egyh.“ most azt írja, hogy Bulyovszkyné szerződöttségéről keveset tudnak a n. színház illetékesbb köreiben.

** Az alapnevelők egyletének titkára jelenti, hogy Kalocsa Rozánk eddigi „Michele“ cím-mel megjelent gyermekekjára beolvadt az alapnevelde által megindítandó lapha.

** A Buttler-féle katonai alapítványhoz és a Ludoviceumhoz kijelölt növendékek közül többen a miatt vették vissza, hogy a vizsgát kiállani képtelenek nem voltak. — miután a szülőknél és gyáméknál az illető növendékeket saját költégükön kell az intézethez szállítani, nehogy hiába való költségeket tegyenek s a mellett az alapítványi helyet is elveszítsek, figyelmeztetnek, hogy szigorúan az előirt pályázati rendszabályokhoz tartásuk magokat.

** Jókai Mór a pest-józsefvárosi iskolaszék elnökévé választott meg. A munkások önképző-egylete pedig Horn Edét választá tiszteletbeli elnökévé.

** Magyar tud. társaság. A math. és természettudományi osztály legközelebbi ülésében Szabó József r. t. olvasá fel Koch Antal értekezését ily címmel: „A göröső alkalmazása a közzetanban.“ mely az ásványok körében tett görösői észleleteket fejtegeti. — A közoktatási minster leirata a meteorol. intézet ügyében vélemény adás végett három tagnak adatik ki. Ezután a titkár Balla l. tagtól beérkezett munkát jelentett be ily címmel: „A cosmos apoteosisa.“ Csak kísérő levelét olvasták fel, de ez maga is amny badar támadást foglalt magában a tudomány, a kor eszméi ellen, miszerint a „mű“ az illető szakosztálynak sem adatott ki, hanem egyszerűen visszautasított. A legközelebbi ülés nov. 15-én lesz.

** Nyolcezer forintnyi sikasztást vitt véghez egy pesti váltóüzletben S. nevű segéd. A könyvek hamis kezelése által már régóta űzi a mesterséget, de főnöke még csak szombaton vette azt észre s az összeg legnagyobb részét meg is találták a sikkasztónál, kit azonnal átadták a rendőrségnek.

** A magyar daláregyesület központi igaz. választmánya, folyó hó 1-én ülést tartván, megkezdé a jövő évben a fővárosban tartandó orsz. dalár és zeneünnepély érdekében teendő intézkedések sorozatát. Előlegesen bizottságot nevezett ki, s annak tagjait megbízta, hogy a legközelebbi ülésig egy részletes program-tervet dolgozva ki, az igaz. választmánynak megvitassa s elfogadás esetében foganatosítás végett nyújtsa be. E bizottság tagjai: id. Ábrányi Kornél, Bartay Fede és Follmann Alajos. Továbbá a pályadíjat nyert kölsemény megzenésítésére 20 db. arany pályadíjat fűzött ki. Az ez évi dalárkönyvbe fölvetelt végett kiszemelt és beküldött négyesek közül megtörténvén a végleges kiválasztás: az legközelebb meg fog jelenni a szétküldetni a taggyűleteknek és a daláregyesület segélyrészvényeseinek. Az idei évkönyv ismét hat négyest

TÁRCZA.

Születés és vagyon.

Mühlbach Louisa beszélye.
(Vége.)

„Mayer Anselm örömkialtásban tört ki, s nejét kebelére vonta. „Gudula! kiáltá ő, „azt mondom most neked, a mit akkor mondtam, midőn a szegény Mayer Anselm menyasszonya lettél. Gazdag ember vagyok, mert a te szived oly kincs, mely maradaudóbb minden földi javaknál. Fiaim! gazdagságunk elveszett, de erők nem, tehát újból fogjuk dolgunkat megkezdeni! Dolgozni fogunk, s Isten áldását adandja reánk!”
„És Isten megadta az áldást! A Rothschild ház növekedett és gyarapodott, s hitelt egy pillanatra sem veszítette el. Azt senki nem tudta, hogy Mayer Anselm vagyonát elvesztette, csak annak ment híre, hogy Mayer Anselmet a francziák kényszerítették a bujdosó választófejedelemmel nála letett pénzét kiadni, és senki nem gyalázta őt e miatt, mert tudták, hogy a legvégsőbb erőszaknak engedett.

„És az idők multak egymásután, s a megalázott és porba tiport Németországra nézve, felderült a feltámadás és bosszu napja. A nép, mely a lenyűgözött orosz-lánként, oly sokáig hevert a porban, a mindenható eszárnak lábai alatt, a német nép szétzúzta lánczeit, s felkelt, s tudatára ébredt erejének, s kényszerítő fejedelmét, hogy pártoljanak el a bitörőtől, s a nemzet ügyét tegyék magukévé. A német nép visszavivta magának szabadságát és becsületét, s 1813. oct. 18-án boszut vett, megtorlást gyakorolt, s kiűzte Napoleont és annak menekvő seregét Németországból, s ekkor a nagylelkű orosz-lán önkéntesen magára szedte ismét lánczeit, s rendezkedett uraival, visszahívta elkergetett fejedelmét, s a szabad német férfiakból ismét 38 német fejedelmet, német alattvalóit lettek.

A lipseai csata után a hesseni választófejedelelem is visszatért államaiba, s népe, mely minden gonoszságot, mit ellene a választófejedelelem elkövetett, elfelejtett, visszafogadta őt ismét urának.

— Ábrányi, Erkel S., Feigler, Mosonyi, Nagy J. és Zimaytól — fog tartalmazni. Határozatba ment, hogy az egyesület taggyűleteinek nevei, betűrendben s bejelentett működő tagjaik számával egyetemben az egyesületi közlönyben legközelebb közöltesse. Az egyesületi pénztárnok egyszersmind utasított, hogy ezzel kapcsolatban az egyesületi taggyűleteket alapszabályilag kötelező taggyűleti illetékek befizetéséről is egy részletes kimutatást tegyen közzé az egyes. közlönyben. Ugy-szintén közzétegye az egyt. pénztár eddigi bevételeit és kiadásait is. Végre elhatározta a választmány, hogy nihelyt az ünnepegy alaprajzával és részletes kiviteli tervezetével elkészül: azonnal a testvérőváros minden rendű polgáraitól egy nagy bizottság megalakítását foganatosítja, fölkérvén a hazai dal- és zeneművészet érdekében minden befolyásos és tekintélyes polgárát és műbarátját a fővárosnak, hogy a magyar daláregyesületet kitűzött célja érdekében tanácsuk és befolyásukkal támogathatni sziveskedjenek.

** Budán két tanuló egy szobatársát akkép akarta megráfálni, hogy míg ez a színházban időzött, a szobában zsinogot feszítették ki, hogy mikor sőtében ez a szobába lép keresztül bukják rajta. A tréfa azonban nagyon rosszul ütött ki, mert az ifju elesvén karját törte, azonkívül fején is tetemes sérülést kapott.

Irodalom.

V. J. „A magyar irodalom és nyelv rövid története.“ Iskolai használatra írta Imre Sándor, debr. főisk. tanár, a m. tud. akad. I. tagja. Második javított kiadás Debreczen sz. Nyiregyháza. Kiadja ifju Csáthy Károly. 1870. Ára 1 ft. 50 kr.

Nemzeti irodalmunkak alig van oly ága, mely nagyobb mértékben el volna hanyagolva, mint az irodalom történet írás. Ugy szólnak Toldy áll egyedül, ki érdekes felfedezésével, még inkább nagybecsű kiadványával teremté meg a magyar irodalom történetét. A mi keveset ő előtt adtak egyes kutatók, az oly elenyésző volt, hogy mint tudomány tekintetbe sem jöhetett. Toldy tényszerű fel a századok begyepesedett sirhantjai alól hazánk irodalmi történetét, ő emelte azt a tudományok sorába, így tette jogosulttá az iskola szentélyébe lépni. — De a tudományt nem lehet az iskolai rendszer szűk korlátai alá szorítani: az iskola csak pitvar, mely a tudományok pompás csarnokába vezet. Nem lehetett tehát növendékeink kezébe adni a tudományt egész kiterjedésében, részint az időhiánya, részint és főleg az ifju ismeret keskeny határa miatt. Szóval készíteni kellett iskolai kézi könyveket. Többen meg is kísérelték ezt kisebb és nagyobb sikerrel. Az iskolai használatra írott könyvekben nem keressük mi új anyagot, az ily műveknek más hivatásuk van, megismertetni a felvett tudomány valódi szellemét, helyesen fogatni fel az ifjúsággal a tanítást, és szilárd alapot szolgáltatni az illető tan elsajátítására, mely csak később következhetik be.

Elterjedtebb irodalom történeti könyveink között régebbi a Könyvtér; de ez csak gépies kivonat Toldy nagyobb művétől, annak életét szelleme nélkül. Jámber Pál is írt ilyen munkát, de ez gyorsan haladt át a mélyebbre tekintést szükségelt tudományon gyönyörködött, anélkül, hogy tanítana is, s dagályos, szonoki stylja tul

Midőn a hódelés napja elmúlt, a választófejedelelem Frankfurtba ment, s legesőben is a Rothschild házához küldött, s kérte annak főnökét, hogy őt látogassa meg.

Egy negyedórával később Rothschild Anselm bankárt jelentettek a választófejedelemmel, ki is megparancsolta, hogy tüstént vezettessék az elébe.

De nem Rothschild Mayer Anselm volt, a ki beléért, hanem neki egy ifjabb képmása, egy alig 40 éves férfi.

„Kiesoda ön uram?“ kérde a választófejedelelem élénken. „En udvari ügynököm Rothschild Mayer Anselm után küldöttem!”

„O nem engedelmessékedhetik többé kegyelmes uram parancsának, mert Isten magához hívta őt.“

„Tehát meghalt?“

„Igen kegyelmes ur, egy évvel ezelőtt halt meg.“

„Derék, becsületes ember volt.“ mondá a választófejedelelem felszólajva. „A legnagyobb bizalommal voltam hozzá, s azt be is bizonyítottam neki. Nem tehetek szerencsétlenül ütött ki. Ügynökem és meghatalmazottaim által mindent megtudtam, s tudom azt, hogy atyád a leghősiesebb ellentétlél után csak kényszerítve adta ki a gyalázatos franczia rablóknak pénzemet. Ön ember, s ezen bizonyítványt most is, midőn már a sirban van, adhatom neki. A mi pedig azon három milliót illeti, mit neki átadtam, ezt már kihevertem.

Nem azért küldt-ön önköz, hála Istennek néhány milliót még megmaradt, s ezeket akartam ön atyámnak átadni, hogy biztosan elhelyezze. Sajnálom, hogy nem oka, hogy három millió forintom elveszett.“

„Fenséges!“ mondá Rothschild Anselm mosolyogva, „az ön milliót nem veszték el!“

„Hogy érti azt ön? Tehát nem igaz? Tehát nem rabolták ki önnek atyját?“

„De igen fenséges, kiraboltak. De atyám megesküörizni, s megtartotta esküét. A francziáknak, kik őt hadállal fenyegették, saját vagyonát adta át, s ez által fenséged három milliót megmentette.“

hág az iskolai tanítás nyelvének határán. Jelentékes munkák alig voltak még, midőn Imre Sándor világot hozott az iskolában elterjedése legjobban megdicsért. Nem szabad hatlanul jeles munka, s eltekintve attól, hogy a vallási irodalmat nem tárgyalja, mint érdemelné, aig van más hibája, mint hogy Csokonait a reformátust nem méltatja kellőleg, tehát géhez és hatásához képest, s a jelenkor íróit nem méltatja, sőt Petőfit és Aranyt a közvélemény nyelvében itéli meg, miért meg is támadták.

Nem volt tehát felesleges — mint látjuk — irodalom-történetet adni iskolai használatra. Imre Sándor azért rövid pillantást a munkára.

Szerzőnk megtartja műve felosztásában a természet, közép és újkor; nem az évek szűk keresztmetszete az irodalmi tevékeneket. hanem a nemzeti fejlődés egy egy összetartozó időszakát veszi külön tárgyalás alá. Végül, kellő terjedelemben ismerteti a legújabb kor irodalmát is. Az irodalom történetét tárgyalva tárgyalja szerző a nyelv koronkénti emelkedését vagy hanyatlását mindenütt mély belátó szakavatottsággal tüntetvén fel annak belértékét.

Az irodalomtörténeti részt a mi illeti, — az korban előadja szerző a hunok műveltségét, egész áttekinthetlenné tartja Jornandes goth püspök azon állítását, mintha a hunok testileg, lelkileg rut szörnyetgek lettek volna, s a ráfogást egykoru írőkölözésből ezafölje. A hunok költészetét mondákban mutatja fel. Attila neve a „atta“-ból kicsinyítő raggal képezetett — hízlekké sül. A hunoknak saját nyelvök volt, írásjeleik a székelyknél találtattak fel, kik azt egyes töredékekben zeti erejke gyanánt őrizték. Hun írásjelek könyvrunkban is van. Sokkal érdekesebb ezeknél az ősmagyar nyelv rendszere, szókincse, tájshásmódjai, s rökösök az altaji, semi és árja nyelvekkel; itt szerző, mint a pos nyelvész nemzeti előszeretettel, (de nem elfogorossággal) alkossa ki a még bőlcsejében fekvő nyelvet, ki lönösen érdekes, hogy mutatja meg példabeszédekkel nyelv ritmikus természetét.

A középkort 3 kisebb időszakra osztja, az Árpádok, Anjouk s Zsigmond és Mátyás korára. Az Árpádok alatt magyar volt a közélet nyelve, zarárdában sőt a templomban is többször magyarul beszéltek, királyok, hat atyák ezt használták. — A polgári állapot és művelődés ismertetését mintegy kulcsul használja szerző minden rész elején; rajzolja az iskolák állapotát, mint tudományosság főmühelyét, honnan a kész anyagok ágyazhat szét — közös használatra, és e részben is szerző művelődésért magasságban áll a fentebbiek felett. — A középkorból már több irodalmi maradványt bírnak, temetési beszédeket, népköltészetű töredéket, vallási iratokot, majd a Mátyás korából már tudományos iratok is. Nagya becsülnendő szerzőnek azon fáradhatlan barmgalma, melylyel e maradványokat alapos készütséggel átkutatta s azokat nem terjedelmesen ugyan, de elég kimerítően adja — mint azon korszellemre hív tükrét — az ifjúság kezébe, éles belátással, finom tapintattal elszigetelvén össze a durva anyagból szemcszédelt gyöngyöket.

Három kisebb időszakban tárgyalja Imre az új

„Igy tehát millióim nem veszték el?“ kiáltá a fejedelelem örömtől sugárzó arczal.

„Fenséges uram, a Rothschild ház készen áll a három milliót önnek parancsára tüstént kifizetni, a szokásos kamatokkal, a pénz elfogadása napjától számítva.“

A választófejedelelem bámulva, megszakadt lélegzettel tekintett a bankár nyugodt, mozdulatlan arczára. „Való ez?“ kérde kevés szünet mulva. „Hiszen ti mindent eltitkolhattatok volna, és ti nekem mindent vissza adtok, a tőkét a kamatokkal együtt?“

„Természetesen fenség!“ felelé a bankár nyugodtan. „Csak egyet kér a Rothschild ház fenségétől, és pedig azt, hogy azon kedvezőtlen körülmények tekintetbe vételével, melyek között atyám fenségét pénzét megmentette, ne kívánja ön a mai napig a kamatok kamatait is, hanem számítsa fenségét a kamatok kamatait, a három millió több éven át tett kezelésért. Mi mindentől számit fogunk adni.“

„De én azt nem fogadhatom el.“ kiáltá a választófejedelelem élénken. „Rothschild Anselm bankár, ön méltó fia apjának. En egykor önnek atya előtt megszegényültem sütöttem le szemeimet, de fia előtt nem akarom azt tenni. Ne fizessék ki önök a három milliót, hanem maradjon az önök üzletében, kamatokról és százalékokról szó sem lehet, a mennyiben ön engem azokkal a pénzügyi átvétele napjától fogva kinal meg. Csak a jelen percében adom át önnek a három milliót, csak mátol fogva fog ön kamatokat számíthatni nekem, de ez nem lehet magasabb a rendes kamatláb felénél.“

„Fenséges ur, nem tudom elfogadhatom-e ezen nagylelkűséget!“

„Csendesedjen!“ szakítá őt félbe a választófejedelelem komolyan. „ne beszéljen ön nagylelkűségéről, mert önök azok, kik nagylelkűséget gyakorolnak, önök a bankár a fejedelem iránt. De én a számítás hosszú évek alatt oly sokat megtanultam, és beláttam, hogy a fejedelmi góg megtört, és bekáltam, hogy a legitim fejedelmeken kívül, még más fejedelmek is vannak, hogy a pénz ép úgy felemelheti a trónt, mint a születés. Mi tehát most hatalom hatalommal értekezünk, Rothschild Anselm! En a választó fejedelelem vagyok, ön a pénz fejedelelem; s kitudja a pénz fejedelelem hatalmasabb-e a választó fejedelemmel. A mit én tehetek e tekintetben,

kort is, a reformáció, irodalmi első virágzás, és a hanyatlás korában. Ekkor a hittani vitairódalom nyomult előtérbe. Történetírói pártatlansággal, a részrehajlatlan kritika mértékével emlékszik meg szerző mindenik félről, a felekezetiesség nem ragadja oda, hogy kevesebbet mondjon egyikről, vagy álokokat, mesterkélten okoskodásokat használjon a másik ellenében. Pázmánynak megadja érdemét épen úgy, mint nem hallgatja el ellenfelét. Kezében a történelem beszél, s az események fölé emelkedett lelke gondosan válogatja össze az egymáshoz illő adatokat, melyekben mindig tanulság rejlik. Itt is kiváló műgondai van összeszerkesztése a nyelvészeti rész, a tudós szerző mély buvárlásának fényes eredménye ez.

Végül a legújabbkor irodalma van ismeretve. Ez a cikk jelen kiadásban új átdolgozáson ment keresztül; a mennyire egy iskolai kézikönyv kül terjedelme megengedi, e kor széles irodalma is kellő tájékoztatással érintett. Nem volna érdekes, ha csak röviden átfutnók ezt rövid ismertetésünkben. De mégis ki kell emelnünk a költői irodalomról szóló részt, mely az ifjúságnak helyes szépirodalmi fogalmakat nyújt az újabb kor költőiről, s tájékoztatja annyira, hogy ne vak elfogultságból, vagy félrevezetett előítéletből szóljon valamely íróról.

Ékes koronájával lehet tekinteni e műnek a nyelvújítás történetét, mely mint önálló munka is nagy becsű lehetne.

Átalában véve e könyvet, mint iskolai kézikönyvet, kitűnő helyet foglal el a hason tartalmúak közt. Nagyon növelik ennek czélzerűségét a jegyzésbe tett utasítások, melyek nem holmi hozzáférhetlen, hanem fel található forrásokra utalnak, s egyszerűen a gondolkodásra anyagot szolgáltatnak, az öntanulmányozásra eszközt mutatnak, miért nemcsak tanulók, de a tudomány barátai is sikerrel használhatják ezt.

Találja szerző megérdemelt jutalmát a közeliszerkesztésben s tanítványai előhaladásában.

Belföld.

*** Lőcsénf. hó 8-án estvel 8 órakor mint tudósítónk írja — rémes világság látszott a városban; e végett iszonyu tüzzel gondolták égni a várost, míg meg nem győződtek, hogy egy, a várostól nem messze fekvő major (talán csak nem a Zsedényi?) borult lángba. Képzhetni a lakosság ijedelmét, kik zavartan futottak a veszély tovább terjedésének megállítására.

*** Zaránd egyében — mint a „P.N.”-nak írják onnan több oláhyelven írott proclamációt vittek be; az igazító irat mottója ez: „A mi legyvert emelhetek, gyalázatos magya! Nem fogom hordani jármódat és rablánczot szegyenét.” — Románok ébredjétek! — mondja tovább az irat, — Erdélyben, Hóra és Jánku hazájában kivételes intézmény uralkodik: a magyar barbarizmus. (Ezt a szót bizonyosan a „mi” Trófor-tunktól tanulták el.) Háromszáz román fosztatót ki vagyonából, és debatott ki az utra; 300 testvérünk lett áldozata a zsi vány (!) Apornak. (Hallga?). Ösünk körül 10,000-en mérszáróltattak le a hóhérmagyar által. És ti hallgatók? — Az utalatos osztrák-magyar uralom végvonaglás és küzdelemben

hogy hatalmat adjak az ön kezébe, azt megteszem. Lásd meg ön bankár ur, hogy a választó fejedelem nem hálátlan, s hogy senki előtt nem fogja szégyenelni kimondani, mennyivel tartozik!

S a választó fejedelem beváltotta a bankárnak tett ígéretét, mert udvari úgynökét kinevezte hesseni pénzügyi tanácsosnak, s jobban megtartotta Rotschildnak adott szavát, mint a népének adottát, mert azt az ígért alkotmánytól nem sokára megfosztotta.

S a mint a fejedelmek Bécsben a congressusra összejültek, s ott Ligne herceg szerint „az európai fejedelmek szünetelték fölöttük” a midőn a congressus egyre tánczolt, de nem haladt előre, egy vidám ebédre a hesseni választó fejedelem elbeszélte a jelenlévő királyoknak és fejedelmeknek, a három millió történetét, s a Rotschild ház ritka becsületességét. A fejedelmek bámulva hallgatták a csodálatos regét, s a koronás fok mind önkéntesen késznek nyilatkoztak arra, hogy a ritka becsületességet megjutalmazták. És ez egyszer a fejedelmek mind megtartották szavukat, Ausztria a Rotschild testvéreket bárói rangra emelte, Poroszország titkos tanácsosokká nevezte ki, s a többi fejedelmek érdemjelekkel díszítették őket fel, s mindanyian, úgy a kisebb, mint nagyobb fejedelmek ha pénzre volt szükségük, csak a Rotschild házhoz fordultak, a pénz fejedelmekhez, kikről nem sokára el lehet mondani, hogy inkább ők rendelkeztek a béke, vagy a háború felett, mint a legitim fejedelmek.

Gudula a Rotschild ház özönnya, megmaradt hűren a zsidóvárosi kis házacskában, bár fiai a város legszébb utcáin már régen fejedelmi palotákat építtettek, és pedig nemcsak Frankfurtban hanem Bécsben, Párisban, Napolyban, Londonban is; de dacára elvonultságának, Gudula mégis bírt tudataval fiai hatalmának. A mint 1830-ban egy szomszédnője sírva ment át hozzá, s panaszkodott, hogy Francia és Lengyelországban kitört a forradalom, s fiát bizonyosan elviszik katonáknak, Gudula asszony mosolygva, de büszke önérettel mondá: „Ne féljen kedvesem; majd megmondom fiamnak, hogy ne adjon a fejedelmeknek pénzt, s akkor nem fognak tudni hadakozni.”

Műlbach Loiza után:
szabó Antal

van, és ti álltok mozdulatlanul? Elrabolják nyelveket, vagyonotok; besoroztattok a honvédek zászlóaljába, azon rablók közé, kik 1848-ban kioztok titeket... Óh testvéreim! Vonszljátok az emberiség ítélő széké elé a ti hóhéraitokat.” Aláírva Horia. Ezeket olasz hírlapban csempészik be, s már nem egy érkezett így meg. És Andrassy kényelmesen utazik. Eötvöstől pedig várhatjuk, hogy ha mozgalom támad, felül a vasutra és — mint egy barátunk megjegyzi — elzengedez, mint 49-ben: „Isten veled, hazám bátrak hazája!”

*** Nagykőrösön nov. 6-án egy elvetemült fiu apját agyonütötte. A tékozló fiu jószágot követelt gazdag apjától, hogy pénzt vehessen fel rá, s miután vele semmire sem ment, fejszével megölte. Elfogták.

*** Kis-Zomborban egy 13 éves gyermek akasztotta fel magát legközelebb. Templomba menő társainak ezt kiáltotta: Isten áldjon meg, engem többé nem látok! azután haza ment és felakasztotta magát.

*** Szegény szent Péter! Ha tudnád azt most, hogy van Magyarország nevű föld a világon, és hogy annak fővárosában létezik a te csalhatatlan utódodnak és esalható hűveinek egy nyomtatott közlönye, melyet gyarló emberi nyelven „Magyar Állam”-nak neveznek, és ha tudnád, hogy ez a lap most a XIX-ik században, már nem első ízben kér a jámboroktól szentesítés nevében „ötven forintos” filléreket, — a római zsinat megiszteletére: — ugy-e legalább is megfordulnál sírodban dicső apostol!

*** Dicsőrtessék a honvédelmi ügyér! Székely Lajos, ki 48-ban lovassági százados volt, s két érdemrenddel díszített vitézségeért Bém által, 1860-ban a magyar legiónál szolgált, innen áttért, és a 63-ki lengyelfelkelésben mint ezredes vett részt, itt megsebesítetté elfogatott, aztán öt évig Sibirában száműzetésben, s csak tavaly jött haza. És most aztán kinevezetett gyalogsági alhadnagynak. Ilyesmire mondja az „Ellenőr” — felesleges a megjegyzés.

*** A Jászberényben fellátandó honvédelmi bekerítéséhez Vidacs János eszázgyűlési képviselő egy 50 öl hosszúságú erős vaslánczot ajánlkozott.

*** Hazánk rokkant katonái mindaddig hasztalan reményeltek, hogy vitéz teletteikért megérdemelt jutalmukat elveszik, s be kellett érni azzal, ha az emberek szánalommal tekintettek rájuk, most azonban szöb kiállításuk lehet, miután a „közös” hadügyministerium elkészült az ide vonatkozó szabályokkal, melyek — lehetetlen — elhítenek a szerencsétlenek sorsán; szabályok a király visszatérése után fognak szentesítést nyerni.

*** Szabadkán teremnek a derék emberek, kik közt hasonlíthatatlan legderékabb „Mátus János” urambátyám. Ez az ember ugyanis levelet írt a budai Rácz-fürdő tulajdonosának, s kérdőre vonja miért járta csak a „Hón”-t, miért nem járta más „józan magyar lapot.” ez a rablópart organuma; ha 14 nap alatt jobboldali lap nem lesz nála, meglassa mit kap! Tudára adja a világnak, József főhercegnek, sat; s hozzá teszi, hogy e fenyegetést tett feje követni. Na, ha ennek az (bizonyosan álnévű) embernek van egy parányi józan esze; akkor nincsen szükség boldokul házára, mert a kiket ide vinnének, feltétlenül lángszűk volnának.

*** Magyarországból eddig elé a nápolyi zsinat programjára 1850 aláírás küldött be a „Hón” szerkesztőségéhez, s az aláírók csaknem kivétel nélkül az intelligencia esztályából valók. Jó lesz e hírt püspökeinknek elvinni Rómába, — Jókai péterfilere gyamant.

*** Országszerte látható volt bizonyos égi tüncemény a múlt pénteken d. u. Már több helyről városunkból is — jöleztük ezt; most Szegedről értesülünk, hogy ott délnyugat felől hirtelen erős és igazán nyári berulás jött, a fekete felhőtömeg lassu zugásai közeledett, majd villámolt és megyörgött, sűrű jégzápor hullott; a villám több helyen lecsapott, s az alföldi vasut egy őrházánál megsérté egy munkás lábát. Nálunk ekkor — mint említők — tűndries meteor futás látszott.

*** Temesvárott múlt vasárnap négy gazember összebeszélte egy vendéglős kirablására; megtették tehát, midőn este borért pénzéjébe ment. Egyik őrt állott, a másik három a vendéglősre rontott a pénzébe, a nyakára zsinéget huztak, s így nem szólhatván, pénzt elvettek és elillantak. A jó madarak egyikének nyomára jöttek, s keresik a többit is.

*** Erzsébetvárosnak (Erdélyben) van egy derék képviselője, ki pártalan (!) ember a maga nemében, t. i. az országghazban. Pedig Patruban Gergely jobboldali ember, és mégis — pártalan. Hiszen ő egy maga volt az, ki a botbűntetés ellen szót emelt, nem ugyan a házban, hanem — Deák — klubban.

Külföld.

|| Az orosz kormány magatartása a dalmát felkelés irányában, valóban különös. Varsóban a petersburgi kormány nyilvános engedélye mellett tartatnak felolvasások a déli szlávokról és azoknak jövőjéről, s a felolvasásokat panszláv szellem lengi keresztül. A „Pest. Lk.” szerint, még ezen felolvasásoknál hosszantóbb a moszkvai szláv comiténék és ennek főlkjainak magatartása. Ezen comité elég vakmerő nyilvánosan oda hatni, hogy a dalmát felkelők, mint hadviselő fél elismertessenek. És a petersburgi kormány tüni ezt.

— Azon berlini zavargásokról, melyek az előha-

ladó párt négyülésének a reactio szolgálatában álló svájci hírek által történt szétriasztását kísérték. A „Breslauer Z.” részletes tudósításokat közöl, melyből a következőket emeljük ki. Már a gyűlés megnyitása előtt egy órával benyomultak a terembe a socialdemokraták, és pedig a hírhedt Fölcke, Schweizer első titkára által vezetett, s úgy meg töltötték azt, hogy azok, kik a gyűlést tartani akarták, be sem mehettek. A midőn Löwe Calbe az ismeretes képviselő, ki a gyűlést összehívta, Virchownak a lefegyverzésről szóló javaslatát felakarta olvasni, a socialdemokraták, oly roppant ordításban törtek ki, hogy Löwe Calbe kényszerítve érezte magát a gyűlést befejezettnak nyilvánítani. Ez aztán jelül szolgált újabb zavargásokra, melyeknél a vitába már az öklök és botok is kezdettek bele vegyülni. Csak nagy fáradsággal sikerült Löwe Calbét, Schutze Delitzsch és Dunckert, a haladásipárt vezéreit, párthiveiknek kivinni bántatlanul a teremből, s a verekedés még az utcán is egyre tartott. A jézsuiták vezényszavára hallgató catholikus ifjúság, és a legényegyletek, derekasan segítették a socialdemokratákat, s a verekedések megszüntével, mind összültek, s a haladópártnak bizalmatlansági szavazatot határoztak. E sajnos zavargáson kívül, most egyéb újról nem írhatunk Berlinből, csupán azt, hogy a kormányzati teendők által, annyira el van foglalva az, hogy Sziléziában már néhány nap óta bivalyokra vadász.

— A magyar király nov. 9-én nagy disz kísérettel Jeruzsálembé érkezett. — A német és magyargárda ma Bécsben testvériesedési ünnepet tart. — Olivier nov. 9-én elhagyta Páris, mert a császár azon feltételeket, melyekhez a cabinetbe belépését kötött, visszautasította.

— Eugéniát hírlik a nápolyi királyné leendő gyermeke keresztanyjának. — Ircastleban 50,000-nyi nép a kath. klerus vezetése mellett tüntetett a communismus mellett. Moore parlamenti tag a népet felkérésre szólította fel.

— Párisban még mindig a választások, és ezek mellett Rochefort Henri, képezik a nap legérdekeesebb tárgyait ki a kormány közreműködésével igen fényesen tartotta meg bevonulását Párisba. Rochefort azon benyomást, mit reá, és jövőben magatartására a kormány ezen eljárása tett, egy a Rappelhez intézett levélben írja le. Azonban Rochefort hálátlansága nem okoz már behatást a világ előtt, s ez magatartás, ha ahoz következetes marad, bizonyos győzelemre segíti őt a választásoknál.

— Angolországban igen nagy visszatetszést szült a kormány azon intézkedése, mely szerint a számokkal irt távsürgönyökért, kétszeres árat akart fizettet, mint az különben Európában több helyütt érvényben van. Igen sok elégtelen hang emelkedett fel ez ellen. Főellenvetés az, hogy szabadságában álljon levelezéseit távirati uton is tetszése szerint végezni, ha az ugyan a hivatalnokok sok idejét el nem rabolja, de meg a távirárnak a kormány kezében nem nyeresémet hajtászatnak, hanem inkább a közönség javára, s az ipar, kereskedelem és másnemű érintkezés elő mozditására szolgáló intézménynek kell lenni.

— Görk Bismark állapota felől az „Augs. All. Z.”-nak Berlinből írják. A hivatalos helyről közölt, és többször ismételt azon hír, hogy gr. Bismark egészségi állapotában a karlsbadi viz használata járulást idézett elő, nem akar valószínű: Sőt a legújabb varzini tudósítások szerint a szövetségi cancellár sokkal rosszabbul van. A tartós almatlanság láthatólag rombolólag hat ideg rendszerére, s ennek izékonyságát annyira fokozta, hogy a legkisebb felingerés után epehánys következik be. Ha bár az orvosok most még nem féltik is közvetlen a beteg életét, még is azt hiszik, hogy a gróf egészségének ily aláesott állapotában minden esetre ellenezni kell Varzimból Berlinbe visszatértét, s miután Bismark hajt orvosai szavára, valószínű, hogy Berlinbe aligha fog az országgyűlés megnyitása előtt megérkezni. —

A Lajthantúrlól.

|| Azon tegnapközlött hírlinket, hogy a Dalmát-honban dúló felkelésen a Zupa melletti csatározások érzékeny sebeket ütöttek, minden oldalról megerősített nyer, még a cseh lapok is, melyek kárörvendő szemmel tekintik az osztrák-magyar birodalom államéletének e sajnalatra méltó háborítását, még ezek is mint hiteles hírt közlik, hogy Knezevich és Markovics kőségek kivételével a felkelés az egész zupai kerületben le van győzve. A Narodni Lystinek telegrafirozák Zarából, hogy a Braic erőd szétromboltatott. Más versio szerint a felkelők égették volna azt le, míg az eredeti hír azt mondja, hogy miután az a felkelők hatalmába jutott, a Kozmae erőd úgyi által lövöldöztetett volna össze.

Legújabb

— Cattaró, nov. 10. A Dormus dandár ide érkezett; Risanóban és Castelnúvóban a fölkelés újabb jelei mutatkoznak.

— Florencz, nov. 10. A király egészségi helyzete folyvást javul. A király több órán át aludt.

— Londón, nov. 10. Gladstone a lord-mayor lakomáján aggodalmát fejezi ki az irlandi kérdés nagy nehézségei felett, és oda nyilatkozott, hogy az angol külügyministernek a békére való közreműködése a külkormányoknál elismeréssel találkozott. Gladstone továbbá kinyilatkozta, hogy az Amerikával való viszonyok fenn fognak tartatni.

